

kauluhoi.org

E KIPA MAI A E
HELUHELU I NĀ
PUKANA O KĒIA
NŪPEPA.

PAE KA PALAOA,
KAPU KE KAI
NA BEAU SHISHIDO

NO KALANIKIKILO
KAIPULAUMAKANI-
OLONO

E HO'OUNA MAI!!

I LEKA, MO'OLELO,
NUHOU, MELE, NANE, A
ME NA 'ANO MEA LIKE
'OLE E ULU AI KA HOI. KA
HUA I KA UMAUMA,
HUA'INA!

kauluhoi@gmail.com

KA ULU HOI

Hui nā maka'āinana ma ke Kapitala!!

Kū'e'e ma ke Kapitala
na Kaimana Kawaha

Eia a'e ka'u ki'i o ke pa'i 'ana. He ki'i nō ia no ku'u wahi hoa aloha 'o Shalia Kamakaokalani, ka Miki Aloha Hula o ka Mele Manaka i hala aku nei, ke hula nei ma ka 'ao'ao o kekahi hui mele kaulana, me Nā Hoa ho'i. 'Oiai 'a'ole i pili loa kēia māhele o ka 'aha 'ōlelo i ka hana o waho aku o ka hale, ua 'ume 'ia mai au e ke mele e kani mai ana e komo aku. No laila, ua noho a nanea au i ka hula me ke mele. 'O ka mea na'e i pā iho ai ku'u na'au, 'o ia nō ka 'ike

'ana aku o ku'u mau maka i ke kū'e'e i 'ike 'ole 'ia paha e ka hapanui o ka po'e ma laila. 'O kēia kū'e'e a'u e 'ōlelo aku nei, pili nō ia i ka noho hewa mau 'ana o 'Amelika Hui Pū 'Ia ma luna o kēia 'āina kū'oko'a o ka Hawai'i. Ua hele ku'u na'au a 'eha maila i ka 'ike 'ana aku i ka hae 'Amelika i hope o ku'u wahi hoa e hula mai ana i mea e ho'ohanohano ai i kekahi o ko kākou po'e ali'i wahine, 'o ia nō ho'i 'o ka mō'īwahine Kapi'olani. Ua 'eha maila no ka mea, no ka po'e 'aha 'ōlelo o laila, he wahi hula wale nō ia. 'A'ohe nō he mea ko'iko'i. A ma muli o ia minamina e holomua mau aku nei au i loko o kēia ala ho'ona'auao.

No Kalanikikilo (Helu 1)
na Kaipulaumakaniolono

He 'ōuli ka lani ē, he uliuli nā 'ōpua lā, 'o Nā Pali Hāuliuli e halehale mai ana. E kū ana ka pali i ka uka 'iu. E moe ana ka pūko'a i ke one nehe. He uka ko uka, he kai ko kai, e ku'i ana ka lono i kula, "He ali'i! He ali'i!" i kani ai ka pihe.

E kūpina'i ana ka leo mai kekahi kualono ā i kekahi kualono, mai kahi pae ā kahi pae, a pa'e i ka lono a ke Ali'i Nui. Me ka pola e kakani ana i 'ō'ili mai ai ke kūkini. "E Kūkini ē, ua aha mai nei?" i pane ai ke ali'i.

"E Ka Lani, Ka'ulanōweo, he wa'a ko kai. He kaulua, he 'ula, a he pā'ele, he wa'a no kahiki e kau ana ka pe'a," ka pane a nei Kūkini i Ka Lani. E mino ana ko ke ali'i mau ku'e maka i ka no'ono'o. A li'uli'u iho, i ka pa'a 'ana o ka mana'o o ke ali'i, e pane aku ana 'o ia me kēia: "E 'ākoakoa nā konohiki i kapa kai e ho'okipa i ka wa'a, e hō'ea pono me nā kia'i. E ho'omaopopo pū i ko nā maka'āinana, he 'aha 'aina ana kā kākou e ho'omākaukau ai. E 'aialo mā, e lawelawe mā, e mākaukau ko'u 'a'ahu." Eō maila ua mau 'ōhua nei i ko lākou pono, a holo aku ka hana. E like nō me ka ulana 'ana i ka moena pāwehe a hāli'i ma'ema'e 'ia ka papa o ke ke'ehina a ke ali'i i kō pono ai nā kauoha ā pau a Ka'ulanōweo. He wa'a 'ula i pā'ele 'ia, e ku'u haku, ua kō kāu heana, i no'ono'o ai ke Ali'i Nui, e ho'i nō au i kou alo.

"E ke ali'i," i kūnou mai ai ka lawelawe, "he 'a'ahu ko ka lani." 'Ae maila ke ali'i me ka huli 'ana mai, "He 'a'ahu nō." I loa nō a 'ahu ke ali'i, 'o kona ho'oku'u akula nō ia i kāna lawelawe. I ka wā i nalo ai ua kanaka nei i ke kauahe a ka maka, huli iho ke ali'i iā hope o kona hale ali'i. Hu'e a'ela 'o ia i ka hāli'i e pale ana i ke ana kapu, e ahuwale mai ana he ala no uka. 'O kona hele nō ia i ke kauhale kapu e kū ana i kumu pali. I ke ala 'ili'ili pāhinuhinu e mimilo ana 'o ia i haele aku ai i uka. He ala ia i ho'okino 'ia e nā oho maile e awe ana i ka 'ope'ope pūnana kapu, he hale i pāpahi 'ia e nā hulu hiehie o ka mamo.

I kū maila ke ali'i i ka 'īpuka, 'o ke kāhea a'ela ia penei:

(*'A'ole i pau*)

Hui ke Kalo me ka'Ohā

na Leonani Arakawa-Taum

Eia kahi hui pū 'ana o 'elua hanauna Hawai'i. Ke a'o 'ia nei ke ku'i 'ai e kēia kāne, kai hume i ka malo, i nā keiki o ka Pūnana Leo o Wai'anae. Ke nānā aku, me he mea lā he hō'ailona kēia kāne, a me kona malo, no ka hanauna o ka wā

kahiko. A, 'o kēia mau keiki, he hō'ailona lākou no ka hanauna o ke au e hiki mai ana. A eia nō lāua ke pili nei, a ke a'o nei i ka loina o nā kūpuna. 'O ke kumu ho'i i 'ane'ane nalowale aku ka 'ōlelo makuahine a me nā loina Hawai'i iā kākou, 'o ia nō ke a'o 'ole 'ia 'ana o nei mau loina e nā kūpuna. No laila, i ka hui 'ana o nā hanauna penei, ma o ka loina o ka Hawai'i, he hō'ike nō ia i ka 'onipa'a o ko kākou lāhui.

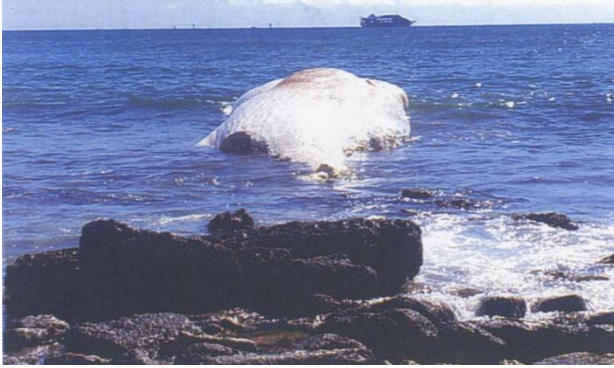
Pae ka Palaoa, Kapu ke Kai

I hewa i ke aupuni

na Beau Shishido

I ka lā 'umikūmākahi o 'Ianuali, ua hele kino au i ka moku li'ili'i 'o Mauiola e 'ike maka ai i ka palaoa i ili mai ma ke ko'a.

'Oiai, he mahele 'o Mauiola no ke ahupua'a 'o Honolulu, ua pae mai nō ka palaoa i ke ahupua'a o'u e noho ai. I ko'u hō'ea 'ana i laila i ke kakahiaka, 'akahi nō a 'ike ku'u maka i kēia 'ano i'a, he i'a nui a hiwahiwa i ka nohona Hawai'i, a 'akahi nō ho'i a honi i ka pīlau o ka 'i'o. He pīlau ho'i kau, kohu like me ke kūkae

pulu i ke kakalina. Eia na'e, ua ma'a nā kūpuna o ka wā kāhiko i kēia hauna, no laila, 'a'ole au i 'alo iki i kēia 'ala kaka'ikahi o ka hō'ea 'ana mai.

I ia manawa, 'a'ole nui nā kānaka ma laila, no ka mea, 'a'ole i ku'i ka lono i 'ō a 'ō. Akā, hele mai ho'i kekahi mau 'elele mai ka Polynesian Voyaging Society; 'elua kānaka Hawai'i, he Kāmoa, a he Tuvalu. A 'a'ole i li'uli'u, ua hele mai ho'i kekahi wa'apā mai PVS e 'ike i kēia i'a, 'o Mark Kimura ke kāpena o ia wa'apā.

Ua kama'ilio mākou e pili ana i nā palaoa, a laila, ua ho'okokoke mākou i ka palaoa, 'a'ole na'e mākou i ho'opā iki i ka palaoa, 'a'ole ho'i mākou e lu'u i ke kai. E kū ana mākou i ka 'ae kai.

A'ole i li'uli'u, ua hele mai kekahi haole, he limahana manawale'a no NOAA, i ho'okuleana 'ia ma lalo o ke Kulanui nei, a ua nuku 'o ia iā mākou no ko mākou ho'okokoke 'ana i ka palaoa, ma ka 'ōlelo 'ana mai lā, "'A'ohē a 'oukou palapala 'ae, a 'a'ole 'oukou e ho'okokoke i ka palaoa. 'A'e 'ia ke kānāwai o ke Aupuni 'o 'Amelika. Na mākou ka palapala 'ae, no laila, na mākou e ho'okokoke a ho'opā i ka palaoa."

A ma hope iho, ua kelepona 'o ia i ka luna o NOAA a me DLNR, a 'emo 'ole, ua hele mai kekahi mau māka'i ma kahakai, e kau ana nō i luna o nā kalaka, a ma kahi moku nō ho'i. Ha'i maila nā māka'i kau moku o ka DLNR iā Mark Kimura mā, 'a'ole lākou e lana ma laila, a ka'i

'ia lākou i ka ha'alele 'ana. A ua hele mai nā māka'i ma ke one (he mau haole lāua), a kauleo lāua iā mākou, 'a'ole e kū ma ka 'ae kai, a laila pāpā 'ia ka 'ae kai i ke kū 'ana o ka leki pāpā.

Akā, ma muli o ka palapala 'ae i loa'a i ka lima o nā haole, 'o lākou ke kū mau ma laila.

I kēia pāpā 'ia, ua 'eha ko'u na'au, me he mea lā, ua kū maoli ku'u na'au i ka pahi. I ke kama'ilio 'ana me nā māka'i DLNR, ua ho'ohāmau 'ia ko mākou leo, ka leo o ka 'ōiwi. 'A'ole lākou i nānā i ko mākou kumu no ke kū 'ana ma kahi o ka palaoa; 'o ko mākou kū wale 'ana nō i laila ka hewa, me he mau pōpoki pae hewa lā, pono e kipaku. Eia na'e, i ke kakahiaka nui o ia lā, ma mua o ka ho'ā'o 'ana o DLNR e kauō i ka palaoa, ua ho'okokoke mai kekahi "kahuna" o ua hui nei, a oli 'o ia no ka ho'opakele 'ana i kā DLNR ho'okokoke 'ana a me ke kauō 'ana aku i ka palaoa. Akā, i loa nō a ho'omaka ke kauō 'ana, 'o ka moku wale ihola nō ia o ke kaula. He hō'ailona paha kēia no ka 'ae 'ole 'ia o kāna oli. Akā pehea ke oli a mākou kānaka Hawai'i? Pehea ho'i kā mākou 'ōlelo? 'A'ole i 'ike 'ia kahi hō'ailona no ka hō'ole 'ana a nā akua iā mākou. Akā, ma muli o ka nele 'ana i ka palapala 'ole, 'a'ole i 'ae 'ia e nā haole. Auē! 'Ehia mea aloha o nā kānaka maoli o kēia pae 'āina nei?

NA PO'E HO'OPUKA NŪPEPA

Kaimana Kawaha
Kaipulaumakaniolono
Leonani Arakawa-Taum
Beau Shishido

LUNA HO'OPONOPONO

Kahikina de Silva